

Do prostranné, jasné a příjemné pracovny profesora Řehoře lil se velikým oknem celý vodopád jarního slunce, stékaje přes zahradu, kde kvetly ovocné stromy.

5 Bylo nikoli příliš časně ráno májového dne. Mladistvý docent seděl u otevřeného okna probíraje se tenkým sešitkem nejnovější lyriky a skoro se zlobil, že tato literární mládež dává najevo takovou zelenou nechuť k silným rozkoším a zážitkům a s naivní okázalostí velebí fikce, plato-

10 nismy a příliš rafinovaná mlsání. Odhodil právě knížku, mumlaje větu z moudrého Krafft-Ebbinga: „Die platonische Liebe ist ein Unding,“ když velmi tiše vstoupila jeho žena od včerejška, Klára, bílá a rozkošná:

„Co jste to pravil, slovutný pane profesore? Dobrý den,

15 slovutný pane profesore! Zdalipak víte, že jste se stal přes noc hrdinou dne?“

Řehoř nepostihl jejích žertovných poklon a ironického úsměvu, vrhaje se k ní s celým zápallem šťastného novomanžela:

20 „Klárko, Klároušku, jak jsi se vyspala po té...“

Mladá paní nedala mu domluvit. Ještě se rděla často malounkými rozpaky.

„Ticho, pane profesore! Přečtla jsem si tvoje noviny... a tu jsem shledala, že tvé malé oznámení učinilo tě slavným. Není to, jak se zdá, jedno, vykoná-li tutéž věc prostý

25 dělník nebo c. k. profesor a spisovatel.“

„Ovšem že nikoli, Klárko. Aspoň pokud se jedná o propagandu. Náš svět jest již takový. A věř mi, jen proto jsem se odhodlal s jistou okázalostí oznámiti věc, po níž konec-

30 konců nikomu nic není.“

„Velebí tě jako hrdinu.“

„To nemá valné ceny, Klárko. Těším se jen, s jak rozhořčenými frázemi budou mne denuncovat nahoru časopisy reakcionářů. Mohu se jim upřímně zasmát, neboť

35 osobně nebudu raněn, i když bude míti jejich zuření

úspěch... Za to ovšem děkuji tobě, tvému věnu, Klárko...”

„Ticho, pane profesore! I v těchto věcech musíte být způsobilější... Ale poslyš.“

Paní Klárka usedla na pohovku a četla s žertovným patosem z kteréhosi listu:

„Slovutný pane profesore! Jménem Klubu pokrokových akademiků dovolujeme si poděkovati Vám za vzácně mužný, pokrokový a následováníhodný skutek, jež jste vykonal tím, že jste bez veškerých náboženských a státních formalit uzavřel svazek manželský, což jest čin tím významnější, že zaujímáte důležité místo v našem světě jako učenec a spisovatel, a čin tím statečnější, že jest Vám zajisté známo, jak podobné mužné jednání jest s to navždy překaziti Vám možnost kariéry v tomto státě. Jsme přesvědčeni však, že na této cestě vytrváte a i dalším svým životem budete nám, nehodným svým žákům, zářiti jako skvělý vzor. Byl jste to Vy, slovutný pane profesore, který nás naučil již chápati, že nejen zevně, ale uvnitř třeba spravovati se duchem pokrokovým a nemilosrdnou disciplínou sebe samého přispívati k vítězství nové generace. Tušíme tedy za Vaší činností veřejnou takovou silnou bytost mravní, milujeme Vás...”

„Klárko, probůh, dosti!“ — Řehoř, který při této recitaci kochal především rozjařenou bytost své ženy, stal se nakonec přece netrpělivým.

„To není všecko, Jarouši. V každém časopise ještě aspoň dvě lokálky...”

„Tož nebudeme čísti novin. Nechci těchto hořkých krůpěj do bezedného poháru své blaženosti.“

„Pane profesore, mluvíte jako poeta ze čtvrté třídy gymnasia... Ty můj drahý hochu!...”

Paní Klára obejmula vroucně svého manžela.

„Pozoruješ tedy, že jsem omládl?“

„Což jsi byl stár?“

„Stár snad ještě nikoli, ale člověk pod břemenem všelijakých zkušeností, které tlačí hlavu trochu k zemi.“

„Ale činí tím krásnějším srdce, jež nad nimi zvítězilo... Dopovíš mi dnes svoje vzpomínky?“

„Hned počnu, přeješ-li si... Jen bych rád...“ Řehoř podíval se na hodinky a zazvonil na služku. Objednal snídani.

„Láska tě tedy nesyťí?“

5 „Láska zdravá, šťastná a tak nádherně vyslyšená jako jest moje, ta povzbuzuje, drahoušku, všechny funkce těla i ducha. Mimoto... jest již jedenáct hodin.“

A skládaje knihy a sešity z malého stolku, na němž chtěl pojísti, pokračoval Řehoř v letmých svých vzpomínkách, jež včera po malé intimní hostině počal vyprávěti své ženě:

10 „Zmínil jsem se ti již o té tanečnici, své nejprázdnější a nejzběsilejší lásce. Nebyla hezká, nebyla mladá a její uměníčko stačilo právě pro malý šantán, kde jsem ji poznal. Víš, Klárko, je dosti záhadno, co dospělí muži hledají u podobných žen. Že je vyhledávají zelení hoši, je známo

15 a bylo vysvětleno. Ale muži! A nikoli vždy muži zhýralí! Já měl tu svou tanečnici rád docela sentimentálně. Byl jsem na ni dokonce žárliv. A v alkoholovém ovzduší, v němž jsme se stýkali, připravovalo mne to o rozum...“

20 „Jak to bylo, když jsi ztratil rozum?“

„Inu, pil jsem mnoho, nebyl jsem schopen práce, měl jsem stále jakousi horečku a viděl jsem ve svém ideálu velikou mučednici.“

25 „Miloval jsi v ní tedy svou představu, ozářil jsi si ji pro svou potřebu gloriólou oběti sociálních poměrů... Snad to nebylo tak docela nesprávné.“

„Jak jsi shovívavá, Klárko, k mé minulosti.“

30 „Jako někdo, který není bez ní. Nemysli, že nemám pražádných dobrodružství, na něž vzpomíná se... tak všelijak...“

Řehoř se usmíval:

„Kdybych tě tu neviděl jako poupě právě rozpuklé a ojínělé svěžím půvabem, jehož nic dosud se nedotklo, byl bych snad zvědav.“

35 Jemný stín přeletěl růžovým obličejem paní Kláry. Vešla služka se snídání.

„Dej se s chutí do jídla, Jaroslave. Nebudu jísti, pila jsem nedávno kávu. Ale mohu se zatím zase já zpovídati.“

„Máš znamenitý nápad, Klároušku; vypravuj, vypravuj!“ A Řehoř pustil se ihned do jídla s velikou chutí.

Paní Klára, jako bíle vdechnutá do kouta pohovky, zvažněla trochu:

„Povím ti o jednom svém... nu... dobrodružství třeba, 5
o tom jediném, jež nepřešlo můj život jako oblak, ale padlo
do mého panenského světa jako prudce hozený kámen...
Nemohu ti dnes už říci, zranil-li mne ten kámen hluboce.
V šestnácti letech hojí se podobné rány někdy velmi rychle
a po letech máme o nich dosti nejasnou představu... Říkals 10
často a psal, že žena má stejné právo na takzvanou ,minu-
lost‘ jako muž. Ach, jak vděčna jsem ti bývala za ta slova!
Jaroslave, jak pravdivá je to pravda! I pro ni jsem tě milo-
vala. Vid', divný křišťál je člověk, když ,jaktěživ ho nikdo
nechtěl koupit‘, když ,jaktěživ by nikdo nic byl za něj 15
nedal‘. A stejně srdce lidské. Zdá se mi, že teprve tehdy
má právo honosit se svou čistotou, když vyšlo vždy bez
úhony z prachu života, do něhož bylo strženo. Co je člověk
bez ,minulosti‘? Jaký je život květiny, jež nepoznala ná-
vštěv přeletujících motýlů?... Ovšem, ta moje minulost není 20
veliká. Ale to moje ,něco‘ snad by bylo jinou ženu srazilo
k zemi, aby už nepovstala...“

Řehoř se zasmál skoro neslušně, nalévaje si červeného
vína.

„Myslíš tedy, že to moje ,něco‘ jest jen a jen k smí- 25
chu?“

„Jsem o tom přesvědčen,“ odpověděl, vstávaje od stolku.
Pak přistavil zcela nízkou stoličku k pohovce a usedl ke
Klářiným nohám, dívaje se na ni šťastně. Paní Klára
pokračovala:

„Měla jsem tedy v šestnácti letech velikou lásku. Byl to
poručík, Chorvat, u nás zcela zdomácnělý... Měla jsem
tehdy úplnou volnost. Otec byl již mrtev a matka mne
milovala a důvěřovala mi bezmezně. Moje flirty všechny 30
měly také tu nejnevinnější povahu. Bavili mne naivní
mládenci i zkušený seladónové, jejich dvoření se i jejich
duševní prázdnota, neboť já byla již tehdy velmi sečtělá,
jak se říká. Romány pověděly mi ledacos — ale první 35

trochu prudší náraz skutečného života zmate každého...“

„Kláro, ty máš krásné oči,“ šeptal Řehoř zbožně a zdálo se, že poslouchá velmi nedbale. Usmívala se, ale nedala se vyrušiti:

5 „Přišel tedy on a stala se nevšední věc. Byl to velmi hezký mladý muž... skoro tak hezký jako ty. Uniforma dragounského poručíka slušela mu báječně. Byl mi představen v zimě na jakémsi plesu a od té doby vyhledával mne stále častěji. Nebyl to hejsek. Měl srdce něžné a slabé.
10 Byl rozhýčkaný. Ke svému štěstí potřeboval peníze, mnoho peněz, více, než činilo moje věno... Jinak nevím nevím“ — paní Klára zablýskla žertovně očima —, „byla-li bych, Jaroslave, dnes tvou. Měl mne rád a já jeho také...“

15 „Kláro, ty máš krásná ústa,“ mumlal opět Řehoř jako ve snách.

„Mně se zdá, že mě neposloucháš“ — hrozila mu, ale bylo jasné, že jest odhodlána dokončit:

20 „Po celou zimu nevybočil náš poměr z konvenčních mezí. Líbali jsme se jen v pohledech a srdce tiskla se k sobě jen v našich rukou. Moje srdéčko bylo však pevně chyceno v jemné síti. Milovala jsem ho s celým prvním zápalem, všechny flirty ztratily pro mne půvab, zvažněla jsem... Přicházelo pomalu jaro, a čím bylo blíže, tím častěji vyhledávali jsme zákoutí parku a veřejných zahrad...“

25 Skloněna nazad a zaujata vzpomínkou snad ani nepozorovala, že manžel bere její ruce do svých a opět šeptá:

„Kláro, ty máš krásné ruce!“

Pokračovala bez oddechu:

30 „I on mnoho četl. Hovořili jsme skoro výhradně o románových hrdinech a hrdinkách, rozebírajíce jejich povahy. Naše záliby byly jaksi převráceny. Obdivoval se sentimentálním lidem, tichým mučedníkům lásky, kdežto já hořela pro vzdorné povahy, pro rebelanty, třebaže můj vtělený ideál byl takový beránek ve válečné uniformě...
35 V té době jsem již mamince několikrát zalhala. Pak to šlo se mnou s kopce... zejména od onoho večera, kdy padl první náš polibek...“

Teď zdálo se, že Řehoř probírá se již ze svého zbožného

obdivu. Zato paní Klára zapadla zcela ve svůj sen o zašlém jednom jaru. Vypravovala tiše a pomalu.

„To voněly již první bezy v krásné zahradě na předměstském svahu. Stmívalo se. Náš hovor umdléval v namahavých větách, jež byly skoro zbytečné. Náhle se zastavil: ‚Kláro, nemohu mluvit,‘ řekl tiše. To poprvé oslovil mne tak důvěrně. Pocítila jsem v tu chvíli, že večer nemine jako ostatní. Viděl jistě, že čekám jeho vyzvání a že je přijmu. Vzhlédl, černýma očima zabořil se do mého hořícího obličeje, vzal mne za ruce a vzdechnul mi do tváře upřímně, beze vší strojenosti: ‚Chci Vás líbat...‘ Nehrála jsem žádné komedie. Položila jsem ruce na jeho ramena a hleděla jsem mu s celou svou láskou do očí, jež se blížily a blížily k mé tváři, až jsem svoje musela uzavřít, přijímajíc jeho horký polibek...“

Jakási unylost rozprostřela se po zasněných tvářích paní Kláry. Řehoř v té chvíli vstal zcela tiše. Neměl myšlenek, jen horko stoupalo mu do hlavy a dech se mu nějak krátil. Chodil prudce po kobercích pokoje a měl temný, hrdlo svírající pocit, jako by s jeho bílou a rozkošnou Klárou smýkl někdo k zemi, do bláta, z něhož ji nemůže vysvoboditi. Nepozorovala jeho vzrušení; její hlas sladce váhavý a sotva slyšitelný přicházel z minulosti:

„Líbalí jsme se dlouho zapomenuti světem v šeříkovém houští... Je to taková všední věc... A přece tato chvíle *tak* cítěná přijde v životě jen jednou. Později mohou nastati okamžiky krásnější a hlubší, ale jiné. Tento se již nevrátí... jako ouvertura k životu... Byla nutná a krásná, třebaže za měsíc potom na témže místě jsem již marně čekala svého miláčka a za dalších několik dní dověděla jsem se, že odjel — zasnoubit se s bohatou dědičkou do Chorvatska... A přece mne miloval; vím to... Po onom prvním večeru doznané lásky vyhýbali jsme se intimnějšímu hovoru a líbali se jen málo a plaše. Tušili jsme, že k úplné lásce chybí nám ještě skoro celá polovice, ale... čekali jsme na náhradu...“

Teď zastavil se Řehoř u pohovky, bolest zkarikovala jeho tvář i postavu, celý jako by se byl zavěsil na šepotající Klářiny rty, dychtivě očekáváje nevyhnutelné a zároveň

chvěje se před tím bázní. Měla zavřené oči a zdálo se mu, že intervaly mezi slovy a větami jsou nekonečné, když pomalu končila:

5 „Slovo, prosba a svolení měly padnouti náhle, nepřípraveny, v opojení... Asi za týden na téměř místě, kde jsme se poprvé objali, zatočila se nám opět prudce hlava hned při prvním polibku. Tu horkým hlasem zašeptal mi až u ucha, do vlasů skoro, půjdu-li s ním do hotelu... Neodpověděla jsem, ale tiskla jsem se k němu pevněji. To byla
10 také odpověď. Toho dne byla jsem poprvé jeho...”

Vedle paní Kláry jako když bičem mocně práskne. Řehoř chytil se za hlavu a vykřikl zoufale, z třesoucí se jeho postavy vyšel nepochopitelný zvuk.

15 Klára vyskočila udiveně. Nepochopila v prvním okamžiku, co se stalo s veselým jejím manželem, který stál před ní bledý a zdrcený, opíraje se rukou o pohovku a zíraje strnule na ni, ač se zdálo, že jí nevidí. Několik vteřin stáli tak proti sobě. Řehořova tvář stahovala se pomalu v pošklebek.

20 „A já hlupák myslil, že objímám nejčistší ženu!“ zasmál se náhle falešně a zhroutil se do lenošky, zastíraje si tvář oběma dlaněma.

Klára již rozuměla. Vzpřímovala se, prudkým dechem se otřásajíc. Hrdý oheň zaleskl se jí v očích. A pomalu,
25 beze slova, neohlednuvši se odcházela — — — — —
— — — — —

„Co jsem to učinil,“ blesklo náhle Řehořovým mozkiem. Ale ihned zase bolest, žal a odpor zaplavily všechnu jeho citovost. Nesnažil se zvědět, co se kolem něho děje, nevěděl, jak dlouho sedí v lenošce se svou vnitřní bouří.

30 V pokoji bylo ticho a slunce.

Seděl velmi dlouho s hlavou v rukách, než jakýsi neurčitý pocit mu pravil, že mraky jeho počínají se trhati a kus modré oblohy jako laskavý úsměv září nad ním.

35 Tu vešla služka a podávala mu navštívenku. Řehoř ovládal se jen velmi namáhavě.

„Nechť vejdou!“ řekl a dodal pro sebe: „Jindřicha nemohu odmítnout.“

Okresní tajemník Taranza, starý jeho kamarád, vešel hlučně, provázen o něco starším pánem:

„Nazdar, Jaroslave! Představuji ti zde pana doktora Venduláka, právě jmenovaného okresním lékařem v našem společném rodišti, muže skrznaskrz pokrokového, který sotva k nám přišel, již stojí v čele vši národní práce...“ 5

„No no, pane tajemníku, bez té reklamy by to nešlo?“ bránil se dr. Vendulák, vítaje se s Řehořem. — „Těší mne, pane profesore, že vás poznávám; slyšel jsem o vás již velmi mnoho krásného. Prominete zajisté...“ 10

„Ano, Jaroslave,“ vpadl Taranza, „promineš nám, že přicházíme ve dny, kdy máš bezpochyby nejméně chuti přijímati návštěvy. Přijeli jsme totiž... Ale odpusť, pozoruj, že nejsi zcela zdrav...“

„Máte vzezření přepracovaného člověka, pane profesore.“ 15

„Nic to není, pánové,“ odpovídal Řehoř; „nějaké nedorozumění dotklo se mne trochu hlouběji. Nemluvme o tom, prosím vás. Povězte mi raději, čemu jest mi děkovati, že vás vidím.“

„Přijeli jsme hlavně za tím účelem, abychom ti přáli, jménem svého okresu i jménem svým vlastním ovšem, mnoho zdaru k další práci v těchto dnech, kdy jsi zaslouženě oslavován. A pak... pak máme k tobě nějakou velikou prosbu...“ 20

Řehoř hladil si unaveně čelo, nabízeje lenošky:

„Posadte se, přátelé; jsem vám vždy k službám, pokud to dovolí můj čas a slabé moje síly. Oč se jedná?“ 25

„O přednášku,“ pravil dr. Vendulák. Ale tajemník, živý a výmluvný, nedal si vzít slovo:

„Ano, o tvou přednášku, příteli. A byli bychom velmi rádi, kdybys ji konal hodně brzo, dokud tvé jméno jest ve všech ústech. Byla by to veliká rána pro naše klerikály. Doufáme také, že vnese ještě více myšlenkového života do našeho okresu, jenž, jak víš, není právě pozadu. Nechceme tě ovšem znásilňovat. Také nezáleží na nějakém dni; jen když se budeme moci aspoň hned vytasiti s tvým slibem! Dokonce nebude škodit, když bude předcházet tvůj příchod delší napětí.“ 30 35

Řehoř pokoušel se o úsměv, jenž dopadal však velmi trpce:

„Nejsem proti tomu, přátelé. Jakmile pomine má... nemoc, vyhovím rád vašemu přání. O čem chcete, abych
5 přednášel?“

„Řekli jsme si, zajisté zcela správně, že musíme ponechati vám rozhodnutí o tématu,“ odpovídal dr. Vendulák šťasten skoro, že tajemník ho ihned nepřerušuje. „Ale dovolíte-li nám pronést naše přání, tož nejraději slyšeli bychom z va-
10 šich úst rozvedení některých myšlenek obsažených ve vašem spisku O svobodě ženy vedle muže...“

V Řehořových zracích stáhly se bolestné mraky. Cítil, že musí vyskočiti ze židle; svíral ji křečovitě pravicí. Dr. Vendulák však rychle pokračoval:

15 „Jako všude jest i u nás pokrokovost častěji povrch než hluboká metoda života. Zejména pokud se o ženu a o domácnost jedná, nedovedou se naši muži, leč velmi zřídka, zbaviti mnoha předsudků a pohodlné chůze vyšlapanými
20 pěšinkami... Tanou mi na mysli zejména dvě místa z vašeho spisku, pane profesore. Je to předně ono, kde tak nadšeně obhajujete názor, že dítě, dokud je v útrobach matčiných, jest jen a jen jejím vlastnictvím, a kde jsou nezapomenutelná slova o nezbytnosti toho, aby žena byla
25 především svobodna jako matka. A druhé místo jest ono, jež počíná slovy: „Žena má totéž právo na takzvanou minulost jako muž...“

V té chvíli vytřeštil Řehoř na doktora oči jako raněná zvěř. Vysmívají se mu snad? blesklo mu mozkem. A marně se přemáhaje vyskočil a prudce se rozběhl pokojem:

30 „Pánové... přátelé... prosím vás... promiňte... ale na toto téma nemohu přednášet... nežádejte toho po mně... jen toho probůh nikoli...“

Několik vteřin udiveného a trapného ticha přerušil tajemník:

35 „Odpusť, příteli... nevěděli jsme...“

Ale Řehoř nedal mu domluvit. Zničeně a příliš hlasitě vyřázel ze sebe krutá slova.

„A vůbec, nechtějte té přednášky, nemohu přednášet,

ne-mo-hu přednášet, nesmím... jsem lhář, podvodník, komediant..."

V témž okamžiku doktor i tajemník současně vyskočili. Něco ohlušujícího zachvělo domem. Řehoř strnul v bezhlesém okamžiku.

„Klára!“ zaskučel pak zoufale. Zároveň vyrazil někdo dvěře. Byla to služka:

„Pane profesore... milostpaní... se zabila..."

S doktorem v čele vrhli se všichni ke dveřím. — — — — —

Služka, která omdlela na prahu, ležela nyní na pohovce Řehořovy pracovny. Domovnice ji omývala a starý, bělo-
vlasý její muž pokyvoval smutně hlavou:

„Blesk udeřil. Nevíme dne ani hodiny. Zítra o tom napí-
šou: ‚Prst boží!‘ Jen kdyby však měli všichni tak čisté svě-
domí jako náš pán.“

Služka se probouzela:

„Co to bylo?... Ta rána... Ach, milostpaní..."

Dala se do pláče.

„Neplačte, děvče, neplačte. Všechno se obrací k dobrému,“ konejšil ji stařík, zatímco domovnice mlčky lomila
rukama.

„Ach, bože, bože,“ zajíkala se služka. „Neviděla jsem
nikdy nic takového... Milostpaní se převlékala a poslala
mne pro cestovní plášť a kufřík... Byla uplakaná... Když
jsem se vracela celá uděšená a otevřela jsem dvěře, padla
ta rána... milostpaní byla napolo svlečená... stála před
pohovkou, co nad ní visí ten krásný obraz milostpánův...
viděla jsem, jak padá... ach bože, bože..."

Stařík pokyvoval hlavou:

„Pojďme odtud, aby nás tu nezastihli při zbytečném klá-
bosení,“ řekl, hledě přísně na svou ženu — — — — —

Řehoř vracel se zlomeně podpírán Taranzou, který jej
láskyplně usadil do lenošky:

„Vzmuž se, ubohý příteli, vzmuž se. Rána je lehká,
Vendulák to řekl... A to ostatní se zahojí... dříve než si
pomyslíš. Myslím, že chápu dobře, co se tu stalo... Vyšlehl

žlutý plamen z tvého nitra a ona se popálila. Ale pochopí, že navždy zanikl v tom, co se stalo. Věříme a víme, že všechny naše pudy jsou zkrotitelné. A budovat svůj život logicky znamená zápasit v dlouhém zápasu, v němž se také
5 podléhá někdy... Odjedeš na několik dní... A já zas přijedu, až bude možno s ní mluvit: okresní tajemník je výmluvný člověk... Věř svému čistému svědomí: to nebyl omyl tvého života, to byl omyl přírody, jež se ozvala na nepravém místě... Vzmuž se, Jaroslave!... Však my se
10 dočkáme ještě tvé přednášky!“

Řehoř nemohl odpovídat, ale dal se do pláče, který osvo-
bozuje.